

GÜNÜMÜZ DÜNYASINDA
MÜSLÜMAN AZINLIKLAR

AVRUPA

EDİTÖR
İRFAN AYCAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ / <i>İrfan Aycan-Okan Uzunöz</i>	7
GÜNEY AVRUPA'DA İLK MÜSLÜMAN AZINLIK: MÜDECCENLER VE MORİSKOLAR/ <i>Mehmet Özdemir</i>	14
SİCİLYA MÜSLÜMANLARI TARİHİ (BAŞLANGIÇTAN NORMAN İSTİLASINA KADAR) <i>Burak Arslan</i>	37
SÖMÜRGE DÖNEMİNDE İSLAM'IN AVRUPA'YA GİRİŞİ / <i>Nizamettin Parlak</i>	64
AVRUPA'NIN DOĞU İLE İLİŞKİ ARACI ORYANTALİZM ÜZERİNE / <i>Seyfettin Erşahin</i>	77
20. YÜZYILDA AVRUPA'YA YÖNELİK GÖÇ HAREKETLERİ VE ARDINDA YATAN DİNAMİKLER / <i>Kadir Canatan</i>	110
AVRUPA'DA İSLAMAFOBİ VE SEBEPLERİ / <i>Halife Keskin</i>	126
AVRUPA'DA İSLAM VE MÜSLÜMANLARIN GELECEĞİ / <i>Adnan Bülent BALOĞLU</i>	137
GÜNÜMÜZ DÜNYASINDA MÜSLÜMAN AZINLIKLAR: AVRUPA	147
1. ALMANYA / <i>Yasin Baş</i>	149
2. ANDORRA PRENSLİĞİ / <i>Şemsettin Ulusal</i>	183
3. AVUSTURYA / <i>Remziye Seçen</i>	196
4. BELÇİKA / <i>Halife KESKİN</i>	216
5. BELARUS CUMHURİYETİ / <i>Okan Uzunöz</i>	225
6. BULGARİSTAN / <i>Cafer Acar</i>	239
7. ÇEK CUMHURİYETİ (ÇEKYA) / <i>Cahid Kara</i>	255
8. DANİMARKA / <i>Ahmet Onay</i>	269
9. ESTONYA CUMHURİYETİ / <i>Aygün Yılmaz</i>	281
10. FİNLANDİYA / <i>Adnan Bülent Baloğlu</i>	294

11. FRANSA / <i>Halife Keskin</i>	305
12. HIRVATİSTAN / <i>Rahman Ademi</i>	316
13. HOLLANDA / <i>Haluk Songur-Meral Çelik</i>	328
14. İNGİLTERE / <i>Seyfettin Erşahin</i>	346
15. İRLANDA CUMHURİYETİ / <i>Ahmet Zahid Özcan</i>	372
16. İSPANYA KRALLIĞI / <i>Cumhur Ersin Adıgüzel</i>	386
17. İSVEÇ / <i>Adnan Bülent Baloğlu</i>	400
18. İSVİÇRE KONFEDERASYONU / <i>Şemsettin Ulusal</i>	413
19. İTALYA / <i>Mahmut Özdemir</i>	433
20. İZLANDA / <i>Ahmet Zahid Özcan</i>	447
21. KARADAĞ / <i>Rahman Ademi</i>	460
22. LETONYA CUMHURİYETİ / <i>Aygün Yılmaz</i>	472
23. LİHTENŞTAYN / <i>Büşra Edis</i>	480
24. LİTVANYA CUMHURİYETİ / <i>Aygün Yılmaz</i>	495
25. LÜKSEMBURG / <i>Mustafa Salih Edis</i>	502
26. MACARİSTAN / <i>Cahid Kara</i>	514
27. MAKEDONYA / <i>Rahman Ademi</i>	531
28. MALTA / <i>Mahmut Cihangir</i>	543
29. MOLDOVA CUMHURİYETİ / <i>Okan Uzunöz</i>	556
30. MONAKO / <i>Mustafa Salih Edis</i>	570
31. NORVEÇ / <i>Recep Önal</i>	581
32. POLONYA / <i>Kadir Öztürk</i>	599
33. PORTEKİZ CUMHURİYETİ / <i>Cumhur Ersin Adıgüzel</i>	614
34. ROMANYA / <i>Bayram Ünce</i>	623
35. SIRBİSTAN / <i>Remziye Seçen</i>	638
36. SLOVAKYA / <i>Mahmut Cihangir</i>	652
37. SLOVENYA / <i>Mahmut Cihangir</i>	665
38. UKRAYNA / <i>Okan Uzunöz</i>	676
39. YUNANİSTAN / <i>Recep Paçaman-Büşra Aycan</i>	688
DİZİN	713

ÖNSÖZ

Hız Muhammed'e ilk vahyin nazil oluşuyla başlayan İslam'ın tebliği farklı coğrafyalarda gerek tebliğ gerekse fetih yoluyla günümüze kadar devam etmiştir. Arap yarımadası başta olmak üzere Avrupa, Asya, Amerika ve tüm dünyaya değişik zaman dilimlerinde ulaşan ve kendisine muhatap bulan İslamiyet'in Avrupa ile ilk teması daha Hz. Muhammed hayatta iken Bizans İmparatorluğu'na gönderilen elçiler vasıtasıyla gerçekleşmiştir. Hz. Muhammed'in 7/628 yılında Bizans İmparatoru Herakleios'a Dihye b. Halife el-Kelbî ile gönderdiği İslam'a davet mektubuyla birlikte İslamiyet Bizans'ın önemli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Bu karşılaşma ilk etapta zihinsel bir irtibat olarak kalsa da 8/629'da gerçekleşen Mûte Savaşı'yla birlikte yakın temasa dönüşmüş ve Bizans'ı hiç olmadığı kadar ilgilendiren bir mesele haline almıştır.

7. yüzyıldan itibaren meydana gelen söz konusu gelişmelerin ardından Müslümanlar, fethettikleri Kuzey Afrika toprakları üzerinden İberya'yı ve Frank İmparatorluğu'nun güneyini fethetmiş, böylece 8. yüzyılın başlarında Batı Avrupa ile doğrudan temas halinde olmuşlardır. Hz. Osman döneminde 31/652 yılında Şam valisi Mu'âviye b. Ebî Süfyân'ın donanma reisi Mu'âviye b. Hudeyc komutasında Sicilya'ya sefer düzenlenmiş, daha sonra Emevî halifesi olan Mu'âviye b. Ebî Süfyân (h. 661- 680) da iktidarı ele geçirdikten sonra İfrîkiyye'de sükûneti sağlamış (46/667) ve Akdeniz'e yönelmiştir. Halife Abdülmelik b. Mervân (h. 685-705)'in İfrîkiyye valisi Mûsâ b. Nusayr, 81/700 yılında Tunus ile Sicilya arasında yer alan Kavsara adasını fethetmiş, 85/704 yılında Sicilya'ya yönelen Müslümanlar, Bizans ordusunu yenerek başşehir Sirakûse'yi ele geçirmişlerdir.

Emevîler dönemindeki Sicilya ve Avrupa üzerine yapılan akınlar Abbasiler döneminde de devam etmiştir. Halife Abdullah es-Seffâh (h. 749-754) İfrîkiyye'nin son Emevî valisi Abdurrahman b. Habîb'i görevde tutmuş, Abdurrahman Kavsara gibi stratejik bölgeleri ele geçirse de Kuzey Afrika'da Abbasilere karşı çıkan karışıklıklar nedeniyle tam bir sonuç alınmamıştır. Abbâsilerin II./VIII. yüzyılın ikinci yarısında Orta Akdeniz sahasında izledikleri pasif dış politika, 755'te Ravenna'yı Lombardlara kaptırarak Orta İtalya'dan çekilen Bizans İmparatorluğu'na Sicilya ve Güney İtalya'yı tahkim etme ve donanmasını güçlendirme imkânı vermiştir. Bu arada donanmasını onaran Bizanslılar Sicilya ve Kuzey Afrika'daki etkinliklerini artırmışlardır. İbrâhîm b. Ağleb (h. 800-812)'in Hârûnû'r-Reşîd tarafından İfrîkiyye valisi tayin edildiği 184/800 yılında iktidara gelen Ağlebîler, önceki Abbâsî valilerinin bölgedeki bu başarısız birtakım girişimlerini ve ihmal ettikleri Akdeniz politikasını yeniden canlandırarak İfrîkiyye sahillerinde imar faaliyetlerine girişmişlerdir.

10. yüzyıla kadarki Avrupa-İslam ilişkisi doğuda Araplar ve Türkler, batıda ise Arap-

lar ve Berberilerin faaliyetleri sayesinde sürdürülmüştür. Ebü Mudar III. Ziyâdetullah (h. 903-909) döneminde Fâtûmilere destek veren ada Müslümanlarının vali tayin edilmesini sağladıkları İbn Ebî'l-Fevâris, Rakkâde'ye girerek Ağlebîlere son veren Fâtımî halifesi Ubeydullah el-Mehdî (h. 909-934)'ye bağlılığını bildirdi. Kutâme Berberilerinden el-Hasan b. Ahmed b. Ebî Hinzîr'in Şii kâdısı İshak b. Ebî'l-Minhâl'in hutbeyi Halife el-Mehdî adına okumasıyla, adadaki Fâtımî egemenliği de resmîyet kazanmış oldu (298/910).

Fâtımîler döneminde Ebü Yezîd en-Nükkârî liderliğinde İfrîkîyye'de ortaya çıkan büyük Hâricî isyanının güçlkle bastırıldığı 336/947 yılına kadar bu hanedanın Sicilya'yı merkeze bağlı valiler aracılığıyla idare ettiği dönem, peş peşe patlak veren kanlı ayaklanmalarla doludur. Müslümanların Batı Avrupa'daki ilerleyişi gerek bu ayaklanmalar gerekse kendi aralarında cereyan eden kabile, kavim ve bölge farklılıkları temelli ihtilaf ve çatışmalar sonucu güç kaybetmiş ve Müslümanlar İspanya'nın kuzeyini Hristiyanlara bırakma durumunda kalmışlardır. Sicilya'da çıkan karışıklıklardan istifadeyle Bizanslıların Güney İtalya'da tekrar güçlenmeleri Müslümanların bölgedeki egemenliğini iyice zayıflatmıştır. 11-15. yüzyıllar arasında Hristiyanların Endülüs topraklarını geri almak amacıyla yürüttükleri "reconquista" denilen istilalar neticesinde Müslüman nüfusun yoğun olduğu birçok toprak kaybedilmiş ve bu halklar uzun yıllar Hristiyan hakimiyetinde yaşamak zorunda kalmıştır. Normanlar, 463/1071 yılı sonunda kuşattıkları Balerm'i beş aylık bir muhasaranın sonunda 464/1072'de ele geçirmişlerdir. Harekâta devam eden Normanlar, 1077'de Trabâniş, 1079'da Tabermîn, 1081'de Katâniye, 1086'da Siraküse, 1087'de Kirkent, 1090'da Nûtus ve nihayet 1091'de Kasrıyâni'nin de düşmesiyle Sicilya adasının fethini tamamlamışlardır. Böylelikle adada iki buçuk asırdan fazladır devam eden Müslüman hakimiyeti sona ermiş, bu tarihten sonra Müslümanlar Hristiyan tahakkümü altında varlıklarını sürdürmek zorunda kalmışlardır. 1502 yılına kadar Endülüs'te belli haklara sahip olarak varlıklarını sürdüren Müslümanlar "Müdeccenler" olarak bilinmektedir. 1502'den sonra tüm hakları elinden alınarak asimile olmaya ve Hristiyanlaştırılmaya zorlanan Müslümanlara ise "Moriskolar" adı verilmektedir.

Avrupa'da İslam denildiğinde akla Endülüs gelmektedir. Bu durumun birçok nedeni olmakla birlikte en önemlisi Müslümanların Endülüs'te kurdukları köklü medeniyettir. Özellikle Ağlebîler ve Fâtımîlerin bölgede kurdukları idari yapı oldukça önemlidir. Özellikle Ağlebîler ve Fâtımîlerin bölgede kurdukları idari yapı oldukça önemlidir. *Mezâlim* (yüksek mahkeme), *kâ'id* (yerel askerî vali), *şurta* (polis teşkilatı), *cemâ'at* (belediye meclisi), *berîd* (haberleşme ve istihbarat) vb. idari yapılar bunlardan bazılarıdır. Diğer taraftan bölgede kurulan güçlü askerî yapı da Müslümanların Avrupa'da önemli bir güç haline gelmelerinde oldukça etkilidir. İktisadi yapının temelini ise savaşlardan ele geçirilen ganimetler, zimmîlerden alınan *harâc* ve *câliye* (cizye), Müslümanlardan arazi vergisi olarak alınan *harâc* ve *'oşür* ile adaya dışarıdan getirilen ticarî mallardan alınan gümrük vergisi (*'uşûr*) oluşturmaktadır. Diğer taraftan adada Müslümanlar tarafından yürütülen hoşgörü temelli yönetim de Müslümanların kalıcı olmalarını ve medeniyet kurabilmelerini sağlayan önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim eskiçağdan Bizans dönemine kadar adada yerleşik bulunan Sikeller, İtaliçler,

Yunanlar, Latinler, Fenike asıllı Kartacalılar, Vandallar ve Ostrogotlar gibi kavimlerin torunları ile esas olarak Rûm ve Yahudilerin yanında adaya sonradan gelen Müslüman Araplar, Berberiler, Farslar, Hârizmîler, Saklebîler (Slavlar) ve Zencilerin bir arada yaşaması bunun en açık göstergesidir. Ekonomik ve sosyal açıdan yaşanan bu refah dönemi sayesinde ilmi ve kültürel faaliyetlerde de önemli gelişmeler yaşanmıştır. Sicilya başta olmak üzere Müslümanların yaşadığı diğer Avrupa ülkelerinde de camiler tefsir, hadis, fıkıh, kıraat, nahiv ve lügat dallarında tedrisatın yürütüldüğü ilim merkezleri haline gelmiştir. Buralarda yetişen ve eserler ortaya koyan birçok ilim adamı da çeşitli Avrupa ülkelerinde İslam'ın anlatılması ve anlaşılması noktasında önemli vazifeler icra etmişler, böylece İslam'ın Avrupa'da yayılmasına katkıda bulunmuşlardır.

Avrupa'da İslam'ın yayılmasını ve tanınmasını sağlayan unsurlar arasında fetihler ve ticari faaliyetler de yer almaktadır. Türklerin Müslüman olmasıyla birlikte Avrupa'da yürütülen faaliyetler hız kazanmış, Türklerin Anadolu'ya yerleşmeye başlamasıyla birlikte Balkanlar ve Avrupa Müslümanların hedefi haline gelmiştir. Diğer taraftan yapılan ticari faaliyetler ve dervişlerin İslam'ı anlatma yönünde gösterdikleri çabalar sonucu İslam'ı kabulde hızlı bir artış yaşanmıştır. Endülüs ve Sicilya üzerinden yürütülen ticari faaliyetler ise İslam'ın Avrupa içlerine kadar girmesine ve tanınmasına katkı sağlamıştır. Avrupa'nın Doğu'ya ve Doğu insanına karşı beslediği merak da İslam'ın Avrupa'da tanınmasında etkili olmuştur. Avrupalıların bu merakı İslam'ın da tanınmasını gerektirmiş ve Avrupa'da Doğu'yu din, kültür, sosyal, siyasi ve ilmi gibi birçok yönden araştırıp inceleyen bir zümrenin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu grup özellikle 18. yüzyıldan itibaren faaliyetlerini bilimsel olarak yürütmeye başlayan oryantalistlerdir. Söz konusu yüzyıldan itibaren Doğu'yu birçok açıdan araştırma konusu yapan ilme de oryantalizm adı verilmiştir.

Oryantalizmin ortaya çıkışında Batı'nın Doğu'ya karşı duyduğu merak duygusunun yanında siyasi, dini, ekonomik, kültürel ve bilimsel olmak üzere çok çeşitli sebepler yatmaktadır. Oryantalizmin ortaya çıkışında bu sebeplerden en baskın olanı dini sebeplerdir. Nitekim oryantalizmin ortaya çıktığı süreçte Hristiyan din adamlarının (rahipler, papazlar, piskoposlar hatta papalar) yoğun çabaları bunun en açık delilidir. Yine Müslümanların askeri alanda hızla ilerlemeleri nedeniyle Batı İslam'ı ve Hz. Muhammed'i siyasi-askeri bir rakip olarak algılamış ve İslam coğrafyasını ve Müslümanları yakından incelemeyi bir ihtiyaç olarak görmüştür. Müslümanların dünya ekonomisi içerisindeki yeri ve sahip oldukları coğrafyalarda bulunan ham madde ve değerli yeraltı-yerüstü zenginlikler de oryantalizmin ortaya çıkışındaki ekonomik sebepleri teşkil etmektedir. Batı için İslam'ın rakip bir kültür ve medeniyet olması ve Ortaçağ Hristiyan düşünürlerin bir kısmı İslam'ı "sapık" bir hareket ve din olarak algımlarken, kimi aydınlar ve toplum kesimleri İslam medeniyetinin bilim, düşünce ve sanat alanlarındaki başarılarını takdir ve hatta taklit etmekten kendilerini alamamaları da Batı'nın Doğu'yu yani İslam dünyasını entelektüel ve bilimsel olarak araştırmaya itmiştir.

İslam'ın Avrupa'da hızlı bir şekilde yayılması Hristiyanlarca bir tehdit olarak algılanmış ve Müslümanlar derhal müdahale edilmesi gereken bir hedef olarak seçilmiştir. Nitekim Prof. Dr. Seyfettin Erşahin ilerleyen sayfalarda yer alan "Avrupa'nın

Doğu İle İlişki Aracı Oryantalizm Üzerine” adlı makalesinde konuyla ilgili şunları söylemektedir:

“Araplar ve Berberler Akdeniz’in güneyinden Kuzey Afrika’dan ilerleyerek İspanya/Endülüs ve İtalya/Sicilya topraklarında çoğunluğunu Katoliklerin oluşturduğu topluluklar üzerinde hakimiyet kurdular. Türkler ise Anadolu ve Karadeniz’in kuzeyinden ilerleyerek Balkanlar, Orta Avrupa ve Doğu Avrupa’ya ulaşarak Ortodoksları hakimiyetleri altına aldılar. Hıristiyan Avrupa söz konusu gelişme ve olguyu kendisi için dinî, siyasi-askerî, kültürel ve ekonomik tehdit olarak algıladı ve bunlara cevaplar geliştirdi.”

Müslümanlarla İslamiyet’le mücadele için harekete geçen Avrupa gerek kılıçla gerekse kalemle savaşıma başlamıştır. Bu amaç doğrultusunda kalemle savaş oryantalizm aracılığıyla oryantalistler tarafından sürdürülürken Müslümanlarla İslamiyet’le ilgili olumsuz bir imaj meydana getirilmeye çalışılmıştır. Hedefleri doğrultusunda çalışan oryantalizm kısa sürede İslamiyet’le ilgili oldukça geniş bir literatür meydana getirmiştir. 13. yüzyılda Kastilya Kralı X. Alfonso (1252-1284)’nun telif ettiği söylenen *Primera Cronica General*’i, Toledo piskoposu Rodrigo Ximenez (ö. 1247)’in *Historia Arabum* adlı eseri, 14. yüzyılda kaleme alınan Dante’nin *İlahi Komedyası* incelendiğinde Avrupa’nın söz konusu olumsuz imaj yaratma projesi açıkça görülecektir. X. Alfonso’nun *Siete Partidas*’ında İslâmiyet sahte, hatta Allah’ın şanına yakışmayan bir din olarak tavsif edilmektedir. Avrupa’nın İslamiyet ve Hz. Muhammed’le ilgili yaratmaya çalıştığı bu olumsuz imaj o gün olduğu gibi günümüzde de varlığını sürdürmekte ve Avrupalıların İslam ve Müslüman tasavvurlarını şekillendirmektedir. Avrupalı zihinlerde varolan bu düşmanlık kendisini fiiliyatta da göstermekten geri kalmamıştır. Buna en güzel örnek Avrupa’da kendi inançlarını yaşamaktan alıkonan Müdeccenler ve Moriskolar’dır. X. Alfonso döneminde Müdeccenlerin Hıristiyanlara ait şehir ve kasabalarda mescide sahip olmalarının ve kurbanlarını açıktan kesmelerinin yasaklanması, çeşitli yerlere göçe zorlanmaları ve ezanın açıktan okunması bunun en açık örneklerinden bazılarıdır. Müdeccenlerden sonra Moriskolar da benzer hatta daha ağır şartlara maruz kalmış, ibadetleri engellenmiş, zorla vaftiz edilmiş, kabul etmeyenlerin ise boyunları vurulmuştur. Müslümanlara yapılan eziyetlerin bir tarafında da engizisyon mahkemeleri yer almaktadır. Nitekim bir kişinin, şayet bir Morisko ise, kendisine sunulan domuz etini yememesi, Cuma günü temizlik yapması veya evini kilitlemesi, çocuğuna Müslüman ismi vermesi, yanılarak ağzından “Allah” veya “Muhammed” isimlerini kaçırması, Ramazan ayında kendisine sunulan bir yemeği yememesi, Arapça konuşması yahut şarkı söylemesi, evinin yatak odasında haç bulundurmaması vb. davranışları, kendisini engizisyon mahkemesine sevk eden hususlardan bazıları olarak kabul edilmiştir.

Avrupa’daki oryantalistik çalışmaların seyrini değiştiren bir gelişme de 15. Yüzyılın ortalarında matbaanın icadıyla yaşanmıştır. Bu yüzyıldan sonra Avrupa’da Arapçadan yapılan tercüme hız kazanmış, çeviriler basılıp çoğaltılarak dünyanın çeşitli yerlerine ulaştırılmıştır. 16. Yüzyıla gelindiğinde ilk telif eserler kaleme alınmaya başlanmıştır. Zamanla çeviri ve telif eserlerin artmasıyla Hollanda-Leiden gibi çeşitli Avrupa ülkeleri İslam’a dair eserlerin basım merkezi haline gelmiştir. 17. Yüzyılda Avrupa’da yükselen

Doğu çalışmalarına İngilizler de katılmışlardır. Bu ülkede ilk defa Arapça üzerine çalışmalar yapan, Arapça-Latince sözlük (9 cilt) hazırlayan ve Cambridge ile Oxford'da Arapça kürsüleri kurulmasını öneren rahip William Bedwell (ö. 1632) ilk İngiliz oryantalisti olarak tanınır. 18. Yüzyılda da yoğun bir şekilde devam eden oryantalistik çalışmalarda önemli bir gelişme 1734'te yaşanmıştır. Nitekim söz konusu tarihte bir hukukçu olan Arap dili uzmanı George Sale tarafından Kur'an'ın ilk ciddi çevirisi yapılmıştır.

Avrupa'nın İslamiyet'le mücadelesinde önemli bir araç olan oryantalizme, 15. yüzyılda ağırlık kazanan coğrafi keşiflerin imkân sağladığı sömürgecilik faaliyetleri de eklenmiştir. Portekiz ve İspanya'nın öncülük ettiği sömürgecilik faaliyetlerine kısa sürede tüm Avrupa'nın entegre olmuş, böylece büyük bir ekonomik güç elde edilmiştir. 16. yüzyıla gelindiğinde büyük bir sömürge düzeni kuran Portekiz ve İspanya'ya Hollanda ve İngiltere'nin eklenmesiyle Afrika başta olmak üzere dünyanın birçok yerinde koloniler kurulmuş ve köle ticaretine başlanmıştır. Söz konusu kölelerin çoğunluğunu ise Müslümanlar oluşturmaktadır. Öyle ki XVI. ve XVII. yüzyıllarda İtalya'nın toplam nüfusu içinde 40-50 bin Müslüman köle bulunduğu tahmin edilmektedir.¹ Batı bu sayede hem ekonomik üstünlük elde etmiş hem de Hristiyanlaştırma faaliyetlerini sürdürmüştür.

Sömürgecilik olgusunun Avrupa-İslam ilişkisinde önemli bir yeri vardır. Nitekim Avrupa, çeşitli ülkelerden Müslümanları getirterek köle olarak çalıştırmış, böylece köle ticaretinin öncülüğünü yapmıştır. Afrika kaynaklı köle ticareti en fazla Avrupalılar eliyle yapılmıştır ve bu kölelerin büyük bir kısmı Müslüman'dır. Afrika'dan bazen Avrupa'daki sanayi devrimine katılmak isteğiyle bazen de zorla Avrupa'ya getirilen Müslümanlar zor şartlar altında çalıştırılmış, bir kısmı da Avrupa'ya getirildikleri esnada çetin yol şartlarına dayanamayarak ölmüştür. Köle ticareti 18. yüzyılda suç kabul edilip yasaklanmasına rağmen uzun yıllar Avrupa'da devam etmiş, özellikle II. Dünya Savaşı sonunda ortaya çıkan işçi açığı nedeniyle dünyanın çeşitli yerlerinden getirilen ve çoğunluğu Müslüman olan çok sayıda insan köleleştirilerek Avrupa'da çalıştırılmıştır. Sömürge faaliyetlerinde kullanılan Müslüman köleler arasında Fransa'da Kuzey Afrika kökenli Müslüman köleler, İngiltere'de Asyalılar ve Hindistanlılar çoğunluğu oluşturmaktadır. Diğer taraftan köle olarak getirilen Müslüman erkeklerle yerli kadınlar arasında zaman zaman evlilikler olmuştur. Bazı bölgelerde evlilik yoluyla kurulan akrabalık ilişkilerinin İslam'ın yayılmasında etkili olduğu söylenebilir. Müslümanların Avrupa topraklarında çoğalması İslamiyet'in yayılmasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca İslam'ın sadeliği, hak ve adalete verdiği önem, Hristiyanlıktaki gibi ruhban sınıfının olmayışı, inanç hürriyeti gibi unsurlar da halkın İslam'a olan ilgisini artırmıştır. Özellikle kilisenin baskısından bıkmış olan insanlar İslam'ın kendilerine tanıdığı eşitlik ve özgürlük anlayışı nedeniyle İslam'ı kabul etmiştir. İslam'ın adalet ve eşitlik anlayışına örnek olarak Arnavutluk'ta İslam'ın Osmanlılar öneminde yayılışı gösterilebilir. Çünkü Osmanlılar döneminde tumar almak için Müslüman olma şartı yoktu. Bu sayede Arnavutluk halkı İslam'a ısınmış ve ihtidalar

¹ Valensi, *Avrupa'da Müslümanlar XVI.-XVIII. Yüzyıllar*, çev. Alp Tümertekin, İstanbul, 2015, 100, 104, 106.

artmıştır. Tüm bunlar Avrupa'da İslam'ın yayılmasını sağlayan bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Avrupa'nın Müslümanlar ve Hz. Muhammed hakkında sahip olduğu olumsuz kanaat 17. ve 18. yüzyıllarda yaşanan Rönesans ve Reform hareketleri neticesinde kısmen değişime uğrasa da menfi şekilde devam etmiş ve İslam'ın ve Hz. Muhammed'in Batı'da yanlış tanınmasına neden olmuştur. Bu dönemde yazılan eserlerde İslam dini; batıl ve şiddet-kılıç dini, Hz. Muhammed ise sahtekâr, nefesine düşkün ve şiddet yanlısı bir peygamber olarak tasvir edilmiştir. Söz konusu iddialar Avrupa'nın İslam'ı ve Hz. Muhammed imajını tahrif etmek adına yürüttükleri faaliyetlerin temelini teşkil etmiştir. Bu tür iddialar dinî tahrife yol açarken insanlar arasında İslam'a karşı büyük bir düşmanlık meydana getirmiş ve İslamiyet Hristiyanlık için imha edilmesi gereken bir düşman olarak algılanmıştır. İslam'a yönelik bu tür düşünce ve tasavvurlar halkı harekete geçirmekte etkili olmuş ki kısa bir süre sonra Haçlı Seferleri başlamıştır. Böylece Avrupa'nın İslamiyet'le mücadelesi gerek entelektüel anlamda gerekse cephede tüm hızıyla devam etmiştir.

19. yüzyılda ise Müslümanların Avrupa ile teması yoğun göç hareketleri ile devam etmiştir. Küreselleşme adı verilen olgunun yaygınlık kazanmasıyla birlikte dünyanın her yerinde olduğu gibi Avrupa'da da hızlı bir göç alımı ve nüfus artışı yaşanmıştır. Buna bağlı olarak da özelde Müslümanlar genelde ise tüm Avrupa ülkeleri çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Diğer taraftan Müslümanlardan da Avrupa'ya göç eden önemli bir rakam karşımıza çıkmaktadır. Nitekim bugün Avrupa hatırı sayılır bir Müslüman nüfusa sahiptir. Yabancı bir ülkeye, yabancı bir dini ve kültürel atmosfere giren Müslümanlar eğitim, ibadet, siyaset, ekonomi ve iş hayatı gibi alanlarda yer yer sıkıntılarla karşı karşıya kalabilmektedir. Avrupa'daki azınlık konumunda yaşayan Müslümanları anlayabilmek adına bu ve yukarıda özetlenen tüm hususların bilinmesi önem taşımaktadır.

Günümüzde Avrupa'da İslam halen merak konusu olmaya ve araştırılmaya devam etmektedir. Çok sayıda Müslüman varlığının olduğu Avrupa'da İslam'ın her geçen gün "görünürlüğü" artmaktadır. Kilise ve sinagogların yanına inşa edilen çok sayıda cami, Müslümanların etkinliğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Söz konusu etkinliğin sonucu olarak da İslam'a karşı oryantalist bakış açısı sürmekte, çok sayıda yayın ve iletişim araçlarıyla bu bakış açısı tüm dünyaya servis edilmeye çalışılmaktadır. Son dönemde İslam'ın şiddet ve terör faaliyetleriyle eşleştirilmesinin altında yukarıda özetlediğimiz, ilerleyen sayfalarda ise daha ayrıntılı işlenecek olan bir zihni ve tarihsel bir arka plan yatmaktadır. Batı'da İslamofobi yani İslam korkusu yaymak amacıyla yapılan 'Fransa'daki Burka Yasağı', 'İsviçre'deki Minare Referandumu', 'Karikatür Krizi' ve 'Anders Behring Breivik Saldırısı' gibi birtakım faaliyetler nedeniyle İslam'ın barışçıl ve hoşgörü anlayışı zedelenmeye çalışılmaktadır. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra sürekli dillendirilen şiddet söylemlerinin yanında Salman Rüşdi'nin *Şeytan Ayetleri* ve buna benzer kitaplarla Müslümanlar arasında İslamofobi yerleştirilmeye çalışılmıştır.

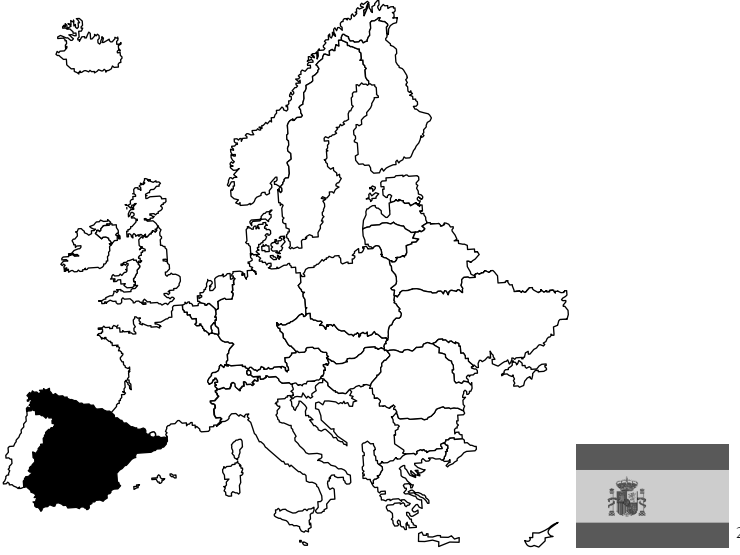
Avrupa'ya İslam'ın girişi ve Müslümanların durumu ile ilgili çalışmalar, bugüne kadar yaşanan ve gelecekte de yaşanması muhtemel olan sorunları bilme açısından oldukça

önemlidir. Bu çalışmanın amacı Avrupa'ya İslam'ın nasıl girdiğini, hangi yollardan girdiğini, Avrupa'da azınlık konumunda yaşayan Müslümanların siyasi, sosyal, kültürel, dini, ekonomik, demografik vb. durumlarını ortaya koymak ve karşılaştıkları sorunlara çözüm önerileri sunmaktır. Ayrıca oryantalizm ve İslam, oryantalizmin Avrupa'daki gelişimi, Sicilya Müslümanları ve kültür ve medeniyetleri, Avrupa'nın sömürge faaliyetleri ve bunların Müslümanlara etkileri, Avrupa ile Doğu ilişkisi, Avrupa'da İslam ve Müslümanların geleceği gibi konularda alanın uzmanları tarafından yazılmış makaleler üzerinden okuyucuda bir altyapı oluşmasını sağlamak amaçlanmıştır. Üretilen bu bilgilerin yayına dönüşüp insanlara ulaşmasına destek veren BRB Holding sahibi sayın Harun Macid beyefendiye ve yayıncı kuruluşa şükranlarımızı sunarız.

Editör
İrfan AYCAN
Ankara, Aralık 2021

16. İSPANYA KRALLIĞI

CUMHUR ERSİN ADIGÜZEL¹

1. Ülke Hakkında Genel Bilgi

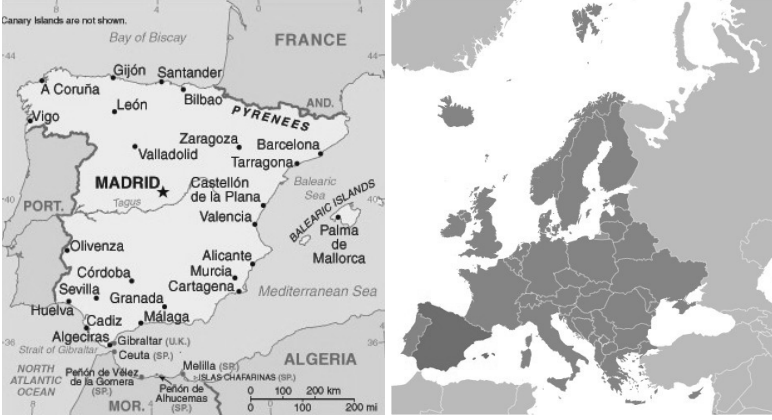
			
Başkent	Resmi Dil	Hükümet	Kuruluşu
Madrid	İspanyolca	Parlamentar Monarşi	6 Aralık 1978
			
Yüzölçümü	Nüfusu	Para Birimi	K.B düşen M. Gelir
505.990 km ²	47.351.567 ²	Euro	23.690 ⁴ Euro

¹ Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

² <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/spain/> (Erişim tarihi: 05.07.2021)

³ https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736176951&menu=ultiDatos&tidp=1254735572981.

⁴ <https://datosmacro.expansion.com/paises/espana>.

2. Ülkenin Tarihçesi

İspanya'nın kuzeyindeki Altamira Mağarası'ndaki resimlerden hareketle bölgede ilk yerleşimin 13.500 ila 35.000 yıl öncesinde başladığı tahmin edilmektedir. Genel kabule göre bölgenin en eski halkları, yarımadanın kuzeydoğusuyla güneydoğusu ekseninde yaşayan İberler; Atlas Okyanusu sahiliyle yarımadanın kuzey, kuzeybatı ve güneybatı ekseninde yaşayan Keltler ve yarımadanın kuzeyinde, sayıca çok az bir topluluk oluşturan ve sınırlı bir bölgede yaşayan Basklar'dır. Strabon'un yazdıkları, M.Ö. 1100 civarında İber Yarımadası'nın güney sahillerinin Fenikeliler ve Yunanlılarla gelişmiş ticari ilişkilere sahip olduğunu ve Akdeniz ticaretinin bir parçası haline geldiğini göstermektedir. Fenikeliler tarafından İber Yarımadası'nın güneyinde kurulan ticaret kolonileri, söz konusu ilişkilerin gelişme kaydettiğine işaret etmektedir. Bölge kısa bir süre Kartacalılar tarafından yönetilmişse de, Pön Savaşları'nda Kartacalıların Romalılar tarafından mağlup edilmesi, İber Yarımadası'nın Roma hakimiyetine geçmesine zemin hazırlamıştır. Yarımadanın Akdeniz kıyılarındaki şehirlerini kontrol etmeye başlayan Roma İmparatorluğu, süreç içerisinde İber Yarımadası'nın büyük bir kısmını hakimiyeti altına almıştır. Yarımada M.Ö. 200'lerde başlayan Roma hakimiyeti yaklaşık altı yüzyıl boyunca devam etmiş ve burası imparatorluğun "Hispania" eyaleti olarak isimlendirilmiştir. Sahip olduğu ticaret limanları ve coğrafi konumu sayesinde Roma İmparatorluğu'nun en önemli bölgelerinden biri haline gelen Hispania, söz konusu dönemde kültürel olarak da esaslı bir değişim geçirmiştir. İber ve Kelt asıllı topluluklarda yaşanan bu değişimin temelinde Roma hakimiyetiyle gelen Latin kültürü ile M. S. 1. yüzyıldan itibaren bölgede yayılmaya başlayan Katolik Hıristiyanlık inancı yer almaktadır. 409'da Alanlar, Süevler ve Vandalların İberya'ya girerek burada gerçekleştirdikleri yıkım, Vizigotların desteğiyle bertaraf edilmiştir. Söz konusu dönemde Batı Roma İmparatorluğu'nun dağılma sürecine girmesiyle yaşanan otorite boşluğu Vizigotlar tarafından doldurulmuş ve böylece İberya'da Vizigotlar dönemi başlamıştır. Roma İmparatorluğu'nun Hispania hakimiyeti sona erse de, hukuki, kurumsal ve kültürel açıdan Roma etkisi varlığını sürdürmüştür.⁵

⁵ Federico Fernández de Buján, "De una Iberia peninsular a la Hispania Romana", *Gerión*, 35 (2017), 987 vd.